

SEROCKI MIEJSCOWNIK

KRAJOZNAWCZO – TURYSTYCZNY PRZEWODNIK PO GMINIE

Odcinek 31 - SEROCK

Spacerem po serockiej nekropolii

Obecny cmentarz parafialny w Serocku został założony w 1806 r. i jest jedną z najstarszych nekropoli na Mazowszu. W początkach XIX w. Serock należało do państwa pruskiego, w którym upowszechniało się przenoszenie cmentarzy na peryferie miast. I właśnie przy wjeździe do miasta od strony Zegrza, w imieniu władz miasta, burmistrz Fryderyk Schmidt oraz pisarz miejski Jakub Dąbrowski dokonali zakupu działki o pow. ok. 4000 m² z przeznaczeniem na miejscowy cmentarz. Miało to miejsce przed 8 października 1806 r., kiedy burmistrz wraz z radą miasta zwrócił się do landrata powiatu pułtuskiego o zgodę na pokrycie wydatków związanych z założeniem nowego cmentarza, z kasy miejskiej.

W drugiej połowie XIX wieku obszar cmentarza stał się znacznie powiększony w kierunku zachodnim i południowym, a na zlecenie proboszcza Henryka Powichrowskiego w 1885 r. został ogrodzony murem cmentarnym przez murarzy Franciszka Frysia i Karola Burdynowicza, którzy zostawili swego rodzaju sygnaturę na wewnętrznej stronie muru na wschodniej ścianie. Ostatnie powiększenie cmentarza miało miejsce już po II wojnie światowej, kiedy w 1947 r. władze gminy wykupiły około 1 ha ziemi przylegającej do cmentarza od południa, aby urządzić tu cmentarz żołnierzy Armii Radzieckiej. W 1949 r. cmentarz ten zlikwidowano a szczątki żołnierzy przeniesiono na cmentarz w Kleszewie. Pozostały teren włączono w granice cmentarza parafialnego.

Osią najstarszej części cmentarza była aleja prowadząca do bramy od strony wschodniej, przy której znajdują się obecnie najstarsze nagrobki. Najstarszym zachowanym jest nagrobek rodziny Gregorkiewiczów, zbudowany z piaskowca w stylu klasycystycznym, w formie stelli zwieńczonej szczytem

- Stanisławowo
- Ludwinowo Debskie
- Zalesie Borowe Marynino
- Swiecienica Izbica
- SEROCK**
- Wola Kiełpińska
- Kania Polska
- Gasiorowo
- Kania Nowa
- Nowa Wieś
- Stasi Las
- Zabłocie
- Karolino
- Wola Smolana
- Jadwisin
- Dębnińskuty
- Borowa Góra
- Bolesławowo
- Jachranka
- Cupeł Szadki
- Dosin Debe
- Skubianka
- Wierzbica
- Lacha

Nagrobek Gregorkiewiczów

z Okiem Opatrzności. Na stronie zachodniej widoczne są ślady po niemieckich kulach z okresu walk jesienią 1944 r. Inskrypcje umieszczone z obu stron stelli odnoszą się do **Filipa Gregorkiewicza** zmarłego 11 sierpnia 1835 r., jednego z najznakomitszych obywateli miasta w okresie napoleońskim, m.in. radnego w latach 1807-1808, jego żony **Barbary z Mańkowskich** zmarłej w 1842 r. oraz syna **Antoniego** zmarłego w 1841 r. Nagrobek został ufundowany przed 1856 r. przez Franciszka Gregorkiewicza, syna i brata ww. W pobliżu znajduje się nieco późniejszy nagrobek Teofili z Chojcejków Czerwińskiej zm. w 1869 r., niestety pozbawiony wieńczącego go krzyża.

Idąc dalej aleją, blisko wschodniego muru znajduje się największy na serockim cmentarzu grobowiec rodzinny Bogusławskich i Smyjewskich, który ufundowały Adam Bogusławski (1785-1872) pułkownik inżynierii wojsk rosyjskich, a wcześniej żołnierz epoki napoleońskiej i oficer wojsk polskich. Jego syn Alfred był sędzią gminnym w Serocku, a wnuk Aleksander komisarycznym burmistrzem Serocka w latach 1930-1932. Córka Ludmiła wyszła za mąż za serockiego aptekarza Jana Smyjewskiego.

Grób rozstrzelanych w wozowie 28 lutego 1941 r.

Ważne miejsce na serockim cmentarzu zajmują groby księży. Najstarszy jest grób serockiego proboszcza z lat 1839-1872 r. księdza Hieronima Kwasięborskiego. Kwasięborski rozpoczął długoletni remont kościoła, który został zakończony już przez jego następców. Pochowani są tutaj również dwaj inni proboszczowie. W pobliżu głównej bramy znajduje się kamienny nagrobek księdza **Seweryna Piekarskiego** zm. 2 sierpnia 1894 r. a w nowej części cmentarza znajduje się grób księdza **Mariana Batogowskiego**, zmarłego podczas stania wojennego, 14 lutego 1982 r., który związał się z Serockiem na 7 ostatnich lat swego życia.

Nagrobek rodziny Burlińskich

Na serockim cmentarzu spoczywa także ks. Józefat Szczygielski, były rektor Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie, kanonik archidiecezji warszawskiej, który po zesłaniu abp Felińskiego pełnił obowiązki zarządcy archidiecezji warszawskiej, potem sam został wywieziony

Groby żołnierzy z 1939 r. oraz saperów z 1945 r.

Grób Radziwiłłów

na Syberię. Po powrocie z zesłania osiadł na terenie parafii serockiej i tu zmarł w 1883 r.

Wielkim szacunkiem, w okresie międzywojennym, otaczane były groby tych, którzy wywalczyli dla Serocka odzyskanie praw miejskich. Taką postacią był burmistrz Serocka (1923-1930) Józef Jasiobędzki, zmarły w dniu 14 listopada 1933 r.

Zdecydowana większość nagrobków i krzyży to dzieła serockich rzemieślników - kamieniarzy i kowali. Ich prace są niedoceniane, szczególnie kute krzyże, spośród których wiele ma interesujące detale. Znikają coraz częściej zastępowane przez współczesne wyroby zakładów kamieniarskich. Nieliczne są natomiast prace renomowanych warszawskich warsztatów kamieniarskich i odlewniczych. Do najpiękniejszych należy nagrobek rodziny Burlińskich powstały w Zakładzie A. Zaręby oraz nagrobek małżeństwa Dąbkowskich. Ten ostatni to okazały nagrobek z czarnego marmuru powstały w zakładzie kamieniarskim Braci Bartmańskich, z którego pochodzi wiele prac zdobiących pobliski Cmentarz Powązkowski. Nagrobek został wzniesiony dla Józefa z Konopeków Dąbkowskiej, zmarłej w 1911 r., a później spoczął w tym grobie jej mąż, **Jan Dąbkowski „budowniczy mostów”**, zmarły w 1926 r., który był zasłużoną osobą również

dla Serocka. Zakładał Towarzystwo Straży Ogniowej w Serocku i pełnił w nim funkcję naczelnika w latach 1906-1911. Później został członkiem dozoru kościelnego parafii Serock.

Z grobów późniejszych uwagę wielu osób przyciąga grób rodziny Radziwiłłów. Początkowo było to tylko miejsce pochówku Konstantego Radziwiłła ostatniego właściciela dóbr zegrzyńskich, oficera AK ps. Korab, ale obecnie są tu pochowani również jego żona Maria z Żółtowskich oraz trzech synów zmarli już w XXI wv.

Szczególne miejsce na serockim cmentarzu zajmują groby wojenne. To miejsce spoczynku żołnierzy wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., kampanii wrześniowej 1939 r. oraz saperów, którzy zginęli w trakcie rozminowywania miasta w 1945 r. Są też groby bohaterów, którzy przeżyli II wojnę światową i tu zostali pochowani jak major lotnik Czesław Wrzesień oraz tych którzy działali w podziemiu antykomunistycznym, jak Michał Budzyński, Władaw Deptuła, Władysław Kaznowski, Edmund Siemiński, Ludwik Żurawski czy Artur Maciejewski. Tu znajduje się także grób ofiar masowej egzekucji w wozowie 28 lutego 1942 r. oraz symboliczne mogiły pomordowanych w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i innych sowieckich miejscach kaźni oraz poległych w Powstaniu Warszawskim.

Tekst i zdjęcia Sławomir Jakubczak

Kamienny nagrobek Edwarda Dąbkowskiego 1945 r.